

Wstęp

W dniach 20-21 września 2018 roku w murach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się międzynarodowa konferencja pod hasłem *Glottodydaktyka polonistyczna: strategie - wartości - wyzwania*. Konferencja została zorganizowana z inicjatywy pracowników Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców i miała miejsce w siedzibie Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej w historycznym budynku Collegium Maius. Pomyślana została jako forum wymiany poglądów i doświadczeń na temat stanu glottodydaktyki polonistycznej w kontekście przemian cywilizacyjno-kulturowych. W konferencji wzięło udział ponad 70 przedstawicieli polskich i zagranicznych ośrodków akademickich z Austrii, Belgii, Mołdawii, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch, Rosji, Słowacji, Szkocji i Ukrainy. Prelegenci to w większości członkowie Stowarzyszenia „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Było to zatem kolejne, czternaste, spotkanie w ramach cyklu glottodydaktycznych sympozjów Stowarzyszenia „Bristol”. Poprzednie odbywały się w następujących polskich ośrodkach naukowych: Uniwersytet Jagielloński (1996, 2007), Uniwersytet Łódzki (1997, 2008), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (1999, 2011), Uniwersytet Śląski (2000), Uniwersytet Wrocławski i Politechnika Wrocławska (2002), Uniwersytet Warszawski (2004), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (2012), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (2014), a także Uniwersytet Mikołaja Kopernika (2016) oraz Uniwersytet Opolski (2017).

Tematyka referatów i dyskusji zakreślona została szeroko, umożliwiając prezentację współczesnych tendencji i kierunków rozwoju glottodydaktyki polonistycznej, kwestii dotyczących statusu polszczyzny na arenie międzynarodowej, wielojęzyczności i wielokulturowości oraz bardziej szczegółowych problemów dyskutowanych podczas obrad. W niniejszym tomie prezentujemy artykuły stanowiące jedynie drobną część wydarzenia, zachowując kształt wystąpień i przenosząc Czytelnika w klimat debaty glottodydaktycznej ostatnich letnich dni 2018 roku.

Publikacja gromadzi 27 artykułów pogrupowanych w pięciu blokach tematycznych, prezentujących doświadczenia metodyczne w poszczególnych ośrodkach nauczania jppo w Polsce i na świecie, nowatorskie metody kształcenia kompetencji językowych, aktualne problemy nauczycieli, mediatorów

i ambasadorów polskiej kultury, wreszcie – jakże aktualne z dzisiejszej perspektywy – zagadnienia dotyczące nauczania zdalnego.

Pierwsza część tomu pt. *Język jako narzędzie kultury* obejmuje pięć artykułów dotyczących komunikacji interkulturowej. Otwiera ją tekst Piotra Garncarka korespondujący z tytułem pierwszego rozdziału. Autor sięga po nowe – kulturowe koncepty i strategie metodyczne, wychodząc z założenia, że nauczyciel języka rodzimego stanowi przykład narodowego, etnicznego, zbiorowego sposobu postrzegania świata i wspólnej wyobraźni. Z procesem kształcenia kompetencji międzykulturowej wiąże się także artykuł Moniki Kaczor, będący opisem cyklu zajęć na Uniwersytecie Zielonogórskim, adresowanych do użytkowników języka na poziomie B1. Celem zajęć jest kształcenie grzeczności językowej oraz rozwój takich umiejętności komunikacyjnych, które mają wpływ na przebieg rozmowy i jej skuteczność, a także na „zakotwiczenie komunikacji”. Z kolei tekst Krystyny Daty poświęcony jest doświadczeniom w pracy z przyszłymi logopedami. Autorka prezentuje zagadnienia związane z nauczaniem języka dzieci imigrantów przybywających do Polski oraz dzieci reimigrantów polskich wracających do kraju. Artykuł zawiera przegląd stanu badań nad zagadnieniem dwujęzyczności i ma charakter postulatyczny. Ostatni w tej części tekst Joanny Botwin umożliwia wgląd w preferencje językowe polskich dzieci dwujęzycznych w Irlandii. Autorka prezentuje wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród uczniów z dwujęzycznością sekwencyjną i symultaniczną. Zwraca uwagę na fakt, że zanurzenie w środowisku anglojęzycznym wpływa na postrzeganie języka rodzimego oraz na wybór języka w procesie komunikacji.

Druga część tomu pt. *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* poświęcona jest rozważaniom nad kształceniem literacko-kulturowym. Otwiera ją artykuł Doroty Walczak-Delanois o nauczaniu uniwersyteckim w obszarze frankofońskim Belgii. Autorka zdaje relację z funkcjonowania tamtejszej katedry slawistki i podejmowanych tam licznych projektów, dokonuje przeglądu programów nauczania literatury, ukazując blaski i cienie dydaktyki akademickiej na Wolnym Uniwersytecie w Brukseli. Z kolei artykuł Magdaleny Jurewicz-Nowak to analiza kontekstów metajęzykowych dokonana na podstawie autobiograficznego zbioru esejów Piotra (Petera) Lachmanna pt. „Wywołane z pamięci”, to także ciekawa próba opisu fenomenu inności i obcości z perspektywy lingwistycznej, w której rozważany jest problem dwujęzyczności i ambiwalencji kulturowej. Anna Roter-Bourkane podejmuje z kolei wątek historyczny na podstawie powieści Stefana Żeromskiego pt. *Uroda życia*. Casus Piotra Rożuckiego umożliwia Autorce odwołania postromantyczne, lecz przede wszystkim pozwala na ukazanie znaczenia pojęcia *języka odziedziczonego* (*heritage language*) jako wyznacznika dojrzałości bohatera. Maria Wacławek w swym artykule dotyka delikatnej materii, jaką jest recepcja wiersza

przez użytkowników obcych językowo i kulturowo. Kontakt z dziełem należy więc rozpatrywać w kategoriach spotkania, obcowania i osvajania. Autorka zachęca do wprowadzania poezji współczesnej w praktyce glottodydaktycznej, gdyż wiąże się ona z bliskością względem mowy potocznej, użyciem frazeologizmów i powszedniej metaforyki. Monika Válková Maciejewska prezentuje projekt „Czytać – rozumieć – być. Literatura polska w ćwiczeniach A2–C2”, który stanowi wybór tekstów literatury współczesnej. Zdaniem Autorki publikacja ma na celu otwierać uczących się na dyskusję i pozwalając aktywnie uczestniczyć w życiu zbiorowości. Część czwartą zamykają artykuły dotyczące edukacji teatralnej i filmowej. Patrycja Krasowska prezentuje adaptację wczesnej jednoaktówki Sławomira Mrożka pod tytułem *Karol*, w której udział wzięli słuchacze Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców UAM, studenci wymiany Erasmus+, osoby pracujące, młodzi i starsi, pochodzący z najdalszych zakątków świata i to spotkanie właśnie ocenili jako jedną z największych wartości pracy nad spektaklem. Artykuł Miłosza Drewniaka jest natomiast prezentacją tzw. filmoterapii glottopedagogicznej, czyli nowatorskiego podejścia w procesie glottodydaktycznym, w którym następuje przesunięcie akcentów z tekstu kultury na indywidualne potrzeby odbiorców. Metoda ta nakłada w ten sposób nowe obowiązki na nauczyciela języka obcego, który winien poddawać swoich uczniów nie tylko bodźcom językowo-kulturowym, ale również emocjonalnym, stając się dla nich swego rodzaju terapeutą międzykulturowym.

Trzecia część tomu pt. *Kompetencje użytkowników polszczyzny* obejmuje dziewięć artykułów z zakresu nauczania podsystemów i sprawności językowych. Otwierają ją tekst Anny Dąbrowskiej i Małgorzaty Pasieki na temat świadomości stylistycznej cudzoziemców studiujących na Uniwersytecie Wrocławskim. Autorki kierują wyniki swoich badań do przyszłych nauczycieli i postulują, aby zwracali uwagę na różnorodność stylistyczną polszczyzny, a zwłaszcza tendencję mieszania się stylu potocznego z oficjalnym. Z kolei Anna Dunin-Dudkowska w swym artykule zajmuje się szczególnym gatunkiem mowy, jakim są życzenia. Elementy tego wzorca gatunkowego mają silne zakotwiczenie kulturowe, przywołują określone sytuacje lub rekwizyty typowe dla konkretnych okazji. Nauczycieli jppo z pewnością zainteresuje zawarty tu aspekt wartości kulturowych, dóbr uniwersalnych, zarówno duchowych, jak i materialnych. Tekst Iwony Pałuckiej-Czerniak w całości poświęcony jest analizie pragmalingwistycznej prac cudzoziemców, którzy wzięli udział w konkursie „Polska dla mnie i dla Ciebie” zrealizowanym na Uniwersytecie Zielonogórskim. Analiza prac unaoczniała ciekawe różnice, a nawet paradoksy w realizacji zadań, występujące na wielu płaszczyznach – pragmatycznym, strukturalnym, językowostylistycznym i poznawczym. Autorka zwraca uwagę na podobieństwa prac konkursowych, które wiążą

się na ogół z pozytywnym wartościowaniem Polski. Trudnej kwestii nauczania wymowy dotyczy z kolei artykuł Michaliny Biernackiej, która prezentuje możliwości, jakie daje akustyczna analiza mowy prowadzona na materiale badawczym w postaci nagrań wypowiedzi produkowanych przez uczących się polszczyzny obcokrajowców. Ewentualne wykorzystanie instrumentarium fonetyki akustycznej w fonodydaktyce polonistycznej stanowiłoby, zdaniem Autorki, pierwszy krok na drodze do integracji wielu dziedzin, np. glottodydaktyki polonistycznej, fonodydaktyki jako jej subdziedziny, fonetyki oraz psycholingwistyki i socjolingwistyki. Dwa następne artykuły dotyczą przeglądu materiałów do nauczania. Damian Mrowiński analizuje wybrane podręczniki do nauczania gramatyki na uniwersyteckich zajęciach języka polskiego jako obcego w Niemczech, a mianowicie: *Polnisch entdecken, Witaj Polsko! Grammatisches Beiheft* oraz *Polnische Grammatik*. Ciekawe wnioski poparte zostały wynikami krótkiej ankiety, przeprowadzonej wśród studentów Uniwersytetu Christiana Albrechta w Kilonii. W obrębie zainteresowań Magdaleny Kaczmarek pozostają wybrane podręczniki do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie B2+ zawierające przykłady związków frazeologicznych. Autorka najbardziej ceni sobie te przykłady fraz, które są wprowadzane w szerokich kontekstach, dających tło leksykalne i pochodzą z tego samego kręgu semantycznego. Tematyka kolejnych dwóch artykułów koncentruje się wokół problemów ortografii i interpunkcji. Iwona Dembowska-Wosik postuluje stworzenie klasyfikacji błędów popełnianych przez cudzoziemców, która byłaby spójna zarówno z perspektywy studenta, jak i nauczyciela oraz odzwierciedlałaby komunikacyjne podejście do nauczania języków. Agnieszka Stryjecka z kolei zajmuje się problemem interpunkcji na lektoracie języka polskiego na Uniwersytecie Rzymskim „La Sapienza”. Stawia niełatwe pytania, np.: *Jak uczyć interpunkcji? Jakich materiałów używać? Jak motywować do nauki?* Drugą część tomu zamyka tekst Małgorzaty Syrek, który stanowi prezentację skryptu „*Umówmy się po polsku*”, przeznaczonego dla osób uczących się języka polskiego jako obcego w Mołdawii.

Czwarta część tomu pt. *Kompetencje i powinności nauczyciela* obejmuje cztery artykuły skupione wokół roli nauczyciela w procesie dydaktycznym, stanowiące odbicie dążeń do poprawy skutecznego nauczania. Lektor jawi się tu w wielu odsłonach – jako innowator, mentor, trener, autor i dyskretny kontroler projektów, wreszcie mediator i ambasador kultury polskiej. Część tę otwiera tekst Anny Trębskiej-Kerntopf, który koncentruje się na najistotniejszym narzędziu pracy nauczyciela, jakim jest głos. Autorka na tym jednak nie poprzestaje i dokonuje prezentacji całościowego modelu wykładowcy/lektora jpjo. Jego zadaniem jest m.in. ciągłe poszukiwanie nowych dróg doskonalenia zawodowego, stosowanie nowatorskich pomocy dydaktycznych oraz dążenie do zwiększania autonomii ucznia. Z kolei

Irena Chawrińska odsyła Czytelnika do procesu nauczania w dobie kultury hybrydycznej, zakłada przy tym, że w trakcie trwania procesu, zmienia się zarówno uczeń, jak i nauczyciel. Podkreśla, że w dobie tożsamości transkulturowych proces ten nabiera nowego charakteru i zwielokrotnia hybrydyczność jednostek jako uczestników kultury. Autorka zachęca do szukania wzajemnych powiązań między tekstami kultury i do odkrywania własnej tożsamości. Marzena Wawrzeń stawia przed nauczającym nowe wyzwania i powinności, prezentując doświadczenia zdobyte na letnim kursie języka polskiego prowadzonego metodą projektu w Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie UJ. Otwarta forma tej metody narzuca nowe liczne obowiązki na prowadzącego, takie jak: zachęcanie uczących się do samodzielnego wyboru tematu, motywowanie do działań oraz kontrolowanie wyników, włącznie z przekraczaniem granic czasowych i przestrzennych danej lekcji. Część czwartą tomu zamyka sprawozdawczy w swoim charakterze tekst Janusza Bomanowskiego. Autor podejmuje temat pracy lektorów i nauczycieli języka polskiego na Wschodzie, nakreśla przy tym kontekst historyczny, obrazuje warunki pracy w przeszłości, przybliża kwestie regulacji prawnych oraz przypomina historię odradzającej się polskiej oświaty i kultury na Wschodzie, apeluje też o podjęcie skutecznych działań na rzecz określenia prawnego i socjalnego statusu lektora języka polskiego zatrudnionego poza granicami Polski.

Ostatnia piąta część tomu pt. *W perspektywie nauczania online* wykracza poza konwencjonalne metody nauczania i uczenia się. Wykorzystanie urządzeń mobilnych do nauki języka obcego sprawia, że staje się ona atrakcyjna dla młodych użytkowników zwanych też „cyfrowymi tubylcami”, „pokoleniem M”, „millenium kids”. Karolina Ruta-Korytowska prezentuje międzynarodowy projekt edukacyjny UniOn!, którego rezultatem jest aplikacja ILOCALAPP do nauki kultury polskiej i języka polskiego. Cele projektu wyznaczone dla programów uczenia się przez całe życie przez politykę edukacyjną Unii Europejskiej to m.in.: promowanie dostępu do otwartych zasobów edukacyjnych, opracowanie innowacyjnych metod oraz nabywania umiejętności językowych, cyfrowych i umiejętności międzykulturowych. Artykuł Beaty Subczak stanowi z kolei opis procesu tworzenia kursu internetowego języka polskiego na Uniwersytecie w Glasgow, którego pierwszą wersję opracował Donald Pirie (!). Kurs w przyszłości będzie funkcjonował wyłącznie w formie zdalnej, umożliwiając zwiększenie nacisku na pracę własną. Artykuł Natalii Moiseienko, zamykający niniejszy tom, dotyczy wykorzystania quizów online na zajęciach z języka polskiego jako obcego. Zdaniem Autorki nowe technologie są tylko narzędziem w rękach edukatorów, tak samo, jak kreda czy tablica, i to, w jaki sposób zostaną wykorzystywane na zajęciach, zależy jedynie od wiedzy edukatora.

Redaktorki tomu pozostają z nadzieją, że lektura zgromadzonych tu opracowań, poruszających zarówno tematy teoretyczne, jak i praktyczne, okaże się satysfakcjonująca i stanowić będzie źródło inspiracji dla wszystkich zainteresowanych problemami nauczania języka polskiego jako obcego.

* * *

Mamy świadomość, że ostatnie doświadczenia związane z pandemią COVID-19, nauczaniem zdalnym i koniecznością odnalezienia się w nowej rzeczywistości edukacyjnej zmieniają nieco wymowę tomu, który jest świadectwem konferencji jeszcze „przedpandemicznej”. Mamy jednak nadzieję, że poruszane w nim tematy okażą się interesujące. Pragniemy podziękować prof. Agnieszce Kwiatkowskiej, Kierownicze Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców, która jako organizatorka pełniła jednocześnie funkcję gospodarza konferencji. Podziękowania kierujemy także do Dziekana Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, prof. Tomasza Mizerkiewicza za wielostronne wsparcie przedsięwzięcia.

*Izabela Wieczorek
Anna Roter-Bourkane*